

Stages of professional belief formation in future specialists

Nodima ORIPOVA¹

Karshi State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021
Received in revised form
15 January 2021
Accepted 20 February 2021
Available online
7 March 2021

Keywords:

Beliefs
Professional conviction
Professional knowledge
Professional loyalty
Professional dedication
Professional will
Professional conscience and
honesty

ABSTRACT

The main direction of the strategic tasks in the field of education in our country is characterized by the training of specialists who can think independently, clearly define the development prospects necessary for the interests of society and the individual. This creates the need to modernize the training of teachers and develop its innovative pedagogical basis. One of the most important tasks of higher education institutions is to form the professional training of future professionals. Vocational training is defined as a specific manifestation of a person's social competence, which is based on the acquisition of the necessary professional knowledge, skills and abilities. Vocational training does not happen by itself but involves specific stages that are planned based on specific goals. The formation of professional training in a person is initially determined by the composition of professional vision, concepts, and then explained by the acquisition of knowledge, skills and abilities in the speciality, the determination of professional qualities and the degree of professional adaptation.

This article outlines the idea of the need for the formation of professional beliefs in future specialists, the stages, its main content and the problem of structuring the beliefs of the individual in this process.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Karshi State University, Karshi, Uzbekistan
E-mail: n_oripova@mail.ru

Bo'lajak mutaxassislarda kasbiy e'tiqodni shakllantirish bosqichlari

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

Е'tiqod
Kasbiy e'tiqod
Kasbiy bilim
Kasbiy sadoqat
Kasbiy fidoiylik
Kasbiy iroda
Kasbiy vijdon va halollik

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ta'lim-tarbiya sohasidagi strategik vazifalarning asosiy yo'nalishi mustaqil fikr yurita oladigan, jamiyat va shaxs manfaatlarini uchun zarur bo'ladigan rivojlanish istiqbollari aniq belgilaydigan mutaxassislar tayyorlash masalalariga qaratilganligi bilan tavsiflanadi. Bu esa pedagog kadrlar tayyorlash modernizatsiyalash va uning innovatsion pedagogik asoslarini ishlab chiqish, zaruratini yuzaga keltiradi. Oliy ta'lim muassasalarining eng muhim vazifalaridan biri – bu bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini shakllantirishdir. Kasbiy tayyorgarlik – zaruriy kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish asosida yuzaga keluvchi shaxs ijtimoiy kompetentligining o'ziga xos ko'rinishi sifatida izohlanadi. Kasbiy tayyorgarlik o'z-o'zidan yuzaga kelmay balki aniq maqsadlar asosida rejalashtirilgan muayyan bosqichlarni qamrab oladi. Shaxsda kasbiy tayyorgarlikning shakllanishi dastlab kasbga xos tasavvur, tushunchalarni tarkib topganligi bilan belgilansa, keyinchalik mutaxassislikka oid bilim, malaka va ko'nikmalarning o'zlashtirilishi, kasbiy sifatlarning qaror topishi hamda kasbiy moslashish darajasi bilan izohlanadi.

Ushbu maqolada bo'lajak mutaxassislarda kasbiy e'tiqodni shakllantirish zarurati, bosqichlari, uning asosiy mazmuni va bu jarayonda shaxs e'tiqodini tarkib toptirish muammosi haqida fikr bildirilgan.

Этапы формирования профессиональных убеждений у будущих специалистов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Убеждения
Профессиональное убеждение
Профессиональные знания
Профессиональная лояльность
Профессиональная преданность
Профессиональная воля
Профессиональная совесть и честность

Основная направленность стратегических задач в области образования в нашей стране сосредоточена на подготовке специалистов, способных мыслить самостоятельно и четко определять перспективы развития, необходимые в интересах общества и личности. Это создает необходимость в модернизации подготовки учителей и развитии ее инновационной педагогической базы. Одна из важнейших задач вузов – формирование профессиональной подготовки будущих специалистов. Профессиональное обучение определяется как конкретное проявление социальной компетентности человека, основанное на приобретении необходимых профессиональных знаний, навыков и умений. Профессиональное обучение не происходит само по себе, а включает определенные этапы,

которые планируются с учетом конкретных целей. Формирование профессиональной подготовки у человека вначале определяется составом профессионального видения, понятий, а затем объясняется приобретением знаний, навыков и умений по специальности, определением профессиональных качеств и степени профессиональной адаптации.

В данной статье изложена идея о необходимости формирования профессиональных убеждений у будущих специалистов, этапы, ее основное содержание и проблема структурирования убеждений личности в этом процессе.

Bizga ma'lumki, real hayotda har bir shaxs o'z hayotini farovonlikda o'tkazishni hohlaydi. Albatta bu tabiiy holat hisoblanadi. Ayniqsa, hozirgi davrda bu masala kishilarni ko'proq bezovta qilmoqda. Ko'pchilik yoshlar farovon turmushni ta'minlovchi biror bir kasbni tanlashga harakat qilmoqdalar. Ammo, har doim ham natija ular kutganidek bo'lavermaydi. Shaxsning qobiliyati, qiziqishlari va imkoniyatlariga to'g'ri kelmaydigan kasbni tanlashi, tabiiyki, uning mazkur kasbda uzoq va samarali faoliyat yuritishi hamda shaxs sifatida jamiyatda o'z o'rnini topishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi [1, 2]. Shu sababdan shaxsning ichki hohishi va qadriyatlariga u tanlagan kasbi bilan shaxsi orasidagi munosabati o'ta dolzarb masala hisoblanadi.

Bizningcha, shaxsning kasbiy shakllanishi to'rt asosiy bosqichdan iboratdir. Bular:

1. Kasbiy intilish va qiziqishning paydo bo'lishi va kasb tanlashi.
2. Shaxsning tanlagan kasbga doir ta'lim olishi.
3. Shaxsning kasbiy faoliyatga moslashishi.
4. Shaxsning kasbda to'liq faoliyat yuritishi va undan mamnunlik.

Mazkur bosqichlarga mos holda kishilarda kasbiy e'tiqod tarkib topa boradi. Ushbu bosqichlarga e'tibor qaratadigan bo'lsak, kasbiy faoliyat bilan shug'ullanish bir qaraganda oddiy, jo'n ko'rinishi mumkin. Biroq u kishilarning bir butun hayoti bilan bog'liq va uzluksiz davom etadigan jarayondir. Negaki, kishilarning bir kasbda faoliyat yuritishi uchun juda ko'p imkoniyatlar va omillar birligi talab etiladi. Aks holda kishilarda tanlagan kasbidan qoniqmaslik, norozilik kabi holatlar kuzatiladi. Shunday qilib, shaxsning kasbiy faoliyati asosiy to'rtta bosqichdan iborat va shaxsning kasbiy e'tiqodi ham mazkur bosqichlardan o'tish jarayonida tarkib topib boradi. Ayrim hollarda turli sabablarga ko'ra kishilar kasbiy faoliyatning qaysidir bosqichida tanlagan kasbini o'zgartiradi yoki tashlab ketadi [3,4,5]. Kuzatishlarga ko'ra kishilar ko'pincha 3 yoki 4- bosqichda tanlagan kasbini o'zgartiradilar. Bu salbiy holat shaxsda kasbiy e'tiqodning shakllanmaganligidan dalolat beradi.

Quyida kasb tanlash bosqichlari haqida batafsil to'xtalib o'tmoqchimiz. Chunki, shaxsning kasbiy e'tiqodi mazkur bosqichlarda rivojlanib, sayqallanib boradi:

Demak, birinchi bosqich shaxsning kasblarga doir qiziqishi bilan bog'liq. Qiziqish - shaxsning psixologik holati, intilishi hisoblanadi. Qiziqish kishilar uchun zavq bag'ishlaydigan mashg'ulot turiga intilish, unga yoqimli bo'lgan biror bir narsa, voqea-hodisaga munosabatidir. Qiziqish shaxsning qobiliyati, tafakkuri, zehni, dunyoqarashini o'stirishga, tevarak-atrofni mukammalroq bilishga ko'mak beradi. Qiziqish kishilarida intilish, sinchkovlik, maqsad sari harakat qilishni rag'batlantiradi. Xuddi shunday shaxsning biror bir kasbga qiziqishi ham dastlab kishilarning bolalik yillarida kuzatiladi. Bu bosqichning yana bir ko'rinishidagi kasb tanlash bolaning o'zi va oila a'zolari tomonidan uning barcha imkoniyatlari

va qiziqishlarini inobatga olgan holda kasb tanlashidir [6-9]. Albatta bunday kasb tanlash eng to'g'ri va samarali kasb tanlashdir. Negaki, o'z qiziqishlariga ko'ra kasb tanlash kelajakda bolaning shu kasbga doir puxta bilim egallashi, yangiliklarga intiluvchan bo'lishi va eng muhimi professionallik darajasining yuksak bo'lishiga olib keladi. Bunday kishilarda kasbiy bilimlarni egallashga motiv kuchli bo'lib, ular kasbiy faoliyatida tashabbuskorlik, kreativlik, ijodkorlik ustun turadi. Zero, har qanday jamiyat bunday kishilar bilan haqli ravishta faxrlanadi. Ayniqsa, bunday shaxslar kasbiy ta'lim olish jarayonida ham tengdoshlariga o'rnak bo'ladi, jamoasidagi boshqa kishilarni o'z ortidan ergashtiradi. Muhimi, bu jarayonda ham shaxsda kasbiy e'tiqod namoyon bo'la boshlaydi.

Navbatdagi bosqich kasbiy ta'lim bosqichidir. Bu bosqichda shaxsning tanlangan kasbga doir bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish jarayoni sodir bo'ladi [8-10]. Kasbiy ta'lim bosqichining maqsadi nafaqat shaxsda fundamental kasbiy bilimlarni hosil qilish, balki egallagan bilimlarni mustahkamlash va amalda sinab ko'rishga o'rgatishdir. Shuningdek, mazkur bosqichda shaxs tayanch kasbiy kompetentlik asoslari, ijtimoiy hayotda kasbiy faoliyatni tashkil etish ko'nikmalari va uning asosiy turlarini bilib oladilar.

Shu bilan birga, mazkur bosqichda shaxs o'z qadriyatli yo'nalishini belgilab qoladi. Aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, shaxs kelajakdagi kasbiy faoliyatida nimani qadrlashi lozimligini va mustaqil qaror qabul qilishni, o'zining ijtimoiy jamiyatdagi roli va o'rniga baho berishni hamda jamoa va tevarak-atrofdagi kishilar bilan etik munosabatlarga kirishish yo'llarini ham o'rganadilar.

Ta'lim olish bosqichida talabaning ilmiy dunyoqarashi yuksalib borishi bilan birga, ijtimoiy-madaniy voqelikni o'zlashtiradi, jumladan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning inson hayotida tutgan o'rnini, oila va jamiyatdagi an'analarni, shaxs hayotida ilm-fanning rolini, kreativ va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini, nostandart vaziyatlardan chiqishning o'ziga xos usullarini egallaydi.

Uchinchi bosqich - shaxsning kasbiy faoliyat moslashish bosqichidir. Mazkur bosqich bir so'z bilan aytganda shaxsning kasbiy faoliyatga adaptasiya jarayonining amalga oshirishidir.

Kasbiy moslashish – bu shaxsning kasb talablariga ko'nikishi va u tomonidan mehnat vazifalarini bajarish va unga yangi mehnat sharoitlari uchun zarur bo'lgan ishlab chiqarish-texnik va ijtimoiy xulq-atvor normalarini o'zlashtirishdir. Kasbiy moslashish kasbiy faoliyatning barcha tarkibiy qismlarini: uning maqsadi, vazifalari, predmeti, usullari, vositalari, natijalari, shakllarini o'z ichiga oladi. Har qanday shaxs vaqt o'tishi bilan kasbiy faoliyatga moslashadi. Shuning uchun inson va kasbning ko'p darajali o'zaro moslashishini o'rganish tavsiya etiladi. Shaxsning kasbiy faoliyatga moslashuvi uni boyitish va takomillashtirish, ijodiy rivojlantirishga xizmat qiladi. Shaxsning kasbiy faoliyatga moslashuvchanligi: psixik va jismoniy holati, shaxsiy sifatleri, har qanday holatga moslashuvchanligi kabilar.

Ushbu jarayon shaxs uchun murakkab-psixologik jarayon hisoblanadi, chunki u o'zi uchun mutlaqo yangi jamoaga borib qo'shiladi. Ayrimlar uchun yangi jamoaga qo'shilish ancha qiyinchilik tug'diradi. Chunki, bu kasbiy adaptiv jarayonida shaxs yangi jamoaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini o'zlashtirishi, moslashishi, an'analarni qabul qilishi lozim. Shaxs kasbiy faoliyatga moslashuv jarayonida mazkur jamoaning ichki tartib-qoidalariga rioya qilishni, shaxslararo munosabatga kirishishni va bo'sh vaqtni samarali tashkil etish kabilarni o'zlashtiradi.

Dastlab shaxsda yangi jamoa va uning a'zolari, o'zaro munosabatlar, jamoaning tartib-qoidalari haqida axborot hosil bo'ladi. Shaxs axborot to'plash jarayonida jamoa a'zolarining xarakteri, ma'naviy-axloqiy tarbiyalanganlik darajasi, qadriyatlari haqida bilib oladi va ular bilan munosabatda kirishayotganda mazkur masalaga e'tibor qaratadi. Shaxsning bu bosqichdagi moslashuvchanligi u borayotgan jamoaning sog'lomligiga, shaxslararo munosabatlarning ijobiy qan'analar va qadriyatlar asosida qurilganligiga va boshqaruv usullarining qay darajada amalga oshishiga bog'liq.

Navbatdagi bosqich shaxsning kasbda to'liq faoliyat yuritishi va undan mamnunlik bosqichidir. Shaxsda kasbiy e'tiqod aynan mana shu bosqichda namoyon bo'ladi va takomillashib boradi. Chunki, aynan shu bosqichda shaxsning kasbiy bilimlari takomillashadi va u o'z kasbini nafaqat qadrlaydi, balki hayotining muhim qismi sifatida e'tirof eta boshlaydi. Bu jihat shaxsda tom ma'noda kasbiy e'tiqod shakllanganligidan dalolat beradi.

Demak, ushbu bosqichlarni tahlil qiladigan bo'lsak, har bir shaxs o'z hayoti davomida mazkur jarayonlarni boshidan o'tkazadi. Mana shu jarayonni birin-ketin va bosqichma-bosqich amalga oshirgan kishilarda kasbiy e'tiqod shakllanadi. Kasbiy e'tiqodga ega kishilar o'z hayotidan mamnun, shukronalik hissi bilan yashaydilar. Ular kasbiy faoliyat bilan shug'ullanish jarayonida o'zlarining kasbiy bilimi, kuchli irodasi va kasbga sadoqati bilan jamiyat oldida o'z burchlarini ado etadilar. Shu bilan birga, insonlarning har doim ham o'zi yoqtirgan ishi bilan shug'ullanishi unlarga katta zavq bag'ishlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Очилов М. (2001). Муаллим-қалб меъмори. Сайланма. Тошкент. Ўқитувчи, 430 б.
2. Нуруллаева, Ш.У. (2014). Технологии формирования профессиональных навыков у будущих преподавателей. In Подготовка профессиональных управленческих кадров: опыт, проблемы, инновационные образовательные технологии (pp. 60-64).
3. Ашурова, Т.Э. (2016). Профессиональная деятельность современного воспитателя. Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов, (9), 69-70.
4. Maratovna, M.M. (2020). Pedagogical technology for the formation of responsibility in children of preschool age. Journal of Critical Reviews, 7(5), 756-760.
5. Khalilovna O.N., Lutfullayevna B. L., Kosimovich N.U., & Yusupovna R.M. (2020). Historical studies in the pedagogical training and ways to improve vocational training. Journal of Critical Reviews, 7(3), 274-277.
6. Орипова Н.Х., & Хаитова Ю.С. (2016). Программа по воспитанию молодёжи в духе общенациональных ценностей. Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов, (1), 47-49.
7. Yarmanova Y.B. (2020). Development of individuality in collective relations. Theoretical & Applied Science, (6), 577-580.
8. Орипова Н.Х., & Ёзиева У.Л. (2016). Особенность педагогического процесса в воспитании у молодёжи общенациональных ценностей. Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов, (2), 30-32.
9. Yarmanova Y.B. (2020). Aspects of personal qualities of preschoolers in public relations. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(1), 389-393.
10. Khalilovna O.N., Axmatjanovna M.M., Kosimovich N.U., & Botirovna K.V. (2020). Main core and meaning of shaping professional faith. Journal of Critical Reviews, 7(2), 242-245.